

เมื่อชีวิตมีปัญหา

ธรรมะให้อะไร?

พระเทพดิลก

อยู่ดี มีสุข

อันดับที่ ๕

เมื่อชีวิตมีปัญหา **ธรรมะคืออะไร ?**

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตภาโณ)

วัดบวรนิเวศวิหาร

กองทุนไตรรัตนานภาพ

เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

จัดพิมพ์เผยแพร่เป็นพุทธบูชา

เนื่องในวันมาฆบูชา

๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗

อยู่ดี มีสุข อันดับ ๕

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร?

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตภาโณ)

พิมพ์ครั้งที่ ๑ วันมาฆบูชา ๕ มีนาคม ๒๕๔๗

กองทุนไตรรัตนานูภาพ

๕,๐๐๐ เล่ม

อยู่ดี มีสุข

อันดับ ๑ อุดมการณ์พระพุทธศาสนา พ.ศ.๒๕๓๕

อันดับ ๒ มาตรฐานแห่งพระสังฆธรรมจากพระพุทธดำรัส พ.ศ.๒๕๔๒

อันดับ ๓ ร่มพระรัตนตรัย พ.ศ.๒๕๔๓

อันดับ ๔ สำนักพุทธ สำนักไทย พ.ศ.๒๕๔๔

อันดับ ๕ เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร? พ.ศ.๒๕๔๗

กองทุนไตรรัตนานูภาพ

เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

คณะกฏิจัดบวรนิเวศวิหาร

โทรศัพท์ ๐-๒๒๘๑-๒๑๓๙, ๐-๒๒๘๑-๙๕๑๐

พิมพ์ที่ พรศิริการพิมพ์

๑๘๔/๑๐ ลาดพร้าว ๘๗ แขวงวังทองหลาง

เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๓๙-๘๖๓๒, ๐-๙๗๙๖-๗๙๙๖ โทรสาร ๐-๒๕๓๘-๑๙๕๑

นางจรรยาพรณ วันทนทวี ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

คำนำ

หนังสือเรื่อง **อโยธิตี มีสุข** เป็นหัวข้อรวมของหนังสือที่ใช้เผยแพร่ในวันมาฆบูชา แต่ธรรมะที่นำเสนอจะเปลี่ยนแปลงไปในด้านพยัญชนะ แต่จะยุดักันในด้านเนื้อหาว่า เป็นหลักการปฏิบัติ ธรรมสมควรแก่ธรรม อันจะนำความสุขมาสู่ผู้ปฏิบัติ ตามหลักที่พระพุทธเจ้ารับสั่งไว้ว่า **“พระธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม พระธรรมที่ประพฤติดีแล้วจะนำความสุขมาให้”** การจะอโยธิตีมีสุขได้ คนต้องยึดหลักธรรมเป็นแนวทางในการครองชีวิต ที่มีความต่อเนื่องซึ่งทรงใช้คำว่า

“ผู้ประพฤติธรรมเป็นปกติย่อมอยู่เป็นสุข”

หลายปีมานี้ ทางวัดกำหนดให้รับผิดชอบในการจัดหาหนังสือธรรมะ เพื่อแจกแก่ท่านสาธุชนที่มาบำเพ็ญกุศลที่วัดเนื่องในวันมาฆบูชา แต่มีเพียงคำสั่งหามิงบประมาณในการจัดหาไว้ไม่ จึงต้องช่วยขวยด้วยตนเอง บางปีก็ทำได้บางปีก็ทำไม่ได้ อันเป็นการเป็นไปตามเหตุปัจจัย การพิมพ์คราวนี้ได้จัดพิมพ์ในนามของ **กองทุนไตรรัตนานุภาพ** เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ที่จัดตั้งขึ้นและรับผิดชอบอยู่

เรื่องที่น่าสนใจเป็นหลักการและวิธีการทางพระพุทธศาสนา ในการแก้ปัญหาตามโครงสร้างอริยสัจ ๔ ประการ สำหรับปัญหาที่ยกขึ้นมาเป็นประเด็น จะเน้นไปที่ปัญหาประเภทถาวร คือพูดถึง

เมื่อไรก็มีเมื่อนั้น โดยใช้คำว่า ปัญหาคาแผ่นดิน ที่ในความเป็นจริงแล้วเป็นปัญหาสากล คือครอบคลุมสรรพชีวิตในโลกตลอดมา และตลอดไป หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการของการแก้ปัญหา ที่ตามปกติแล้วสรุปรวมเป็นคำว่า ทุกข์ บางคราวอาจจะพูดกระจายเป็นทุกข์ ภัย โรค อุปสรรค อันตราย มาร เป็นต้น แต่สรุปแล้วก็อยู่ในกรอบของคำว่า ทุกข์ นั้นเอง และมักจะเป็นทุกข์ประเภททุกข์เวทนา คือจิตต้องเสวยเป็นความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ

ข้อที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือ ปัญหาอาชญากรรม ที่เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วเป็นการประทุษร้ายต่อชีวิต ทรัพย์สิน คู่ครอง ตลอดถึงลูกหลานของกันและกัน การหลอกลวง ต้มตุ๋นกันด้วยวิธีการต่างๆ และปัญหาเกี่ยวกับสิ่งเสพติดให้โทษ อันเป็นปัญหา ความตกต่ำทางศีลธรรมของสังคม แม้จะมีการพูด ย้ำเตือนกันอย่างไรก็ตาม หาได้ลดลงไปแต่ประการใดไม่ ยิ่งในยุคสื่อสารโทรคมนาคมด้วยแล้ว ปัญหาเหล่านี้กลับพลิกแพลงหลากหลายมากยิ่งขึ้น จึงมีการนำมาปรารภกันมากเป็นพิเศษ มองไปคล้ายๆ กับเป็นการพูดซ้ำๆ ซากๆ แต่ในความเป็นจริงพฤติกรรมของคนมีความซ้ำซาก ทำนองเดียวกับความจนซ้ำซาก แห้งแล้งซ้ำซาก การพูดถึง การแก้ปัญหาเลยต้องซ้ำซากตามไป

การจัดตั้งกองทุนไตรรัตนานุภาพขึ้นมา นั้น เจตนาหลักคือการทำงานตามวัตถุประสงค์หลัก ๓ ประการดังกล่าว ปริมาณงานจะกระจายได้มากน้อยขึ้นอยู่กับการสนับสนุนจากสาธุชนเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตามหากคนที่ได้รับมาแล้วอ่านก็เป็นการศึกษาธรรม

เห็นคุณประโยชน์ของหลักธรรมแล้วนำไปปฏิบัติก็นับเป็นการปฏิบัติธรรม การให้การสนับสนุนธรรมในรูปแบบใดก็ตาม ย่อมได้ชื่อว่าเป็นการปฏิบัติธรรมนั่นเอง

หวังว่าหนังสือ **อโยดี มีสุข** เล่มนี้คงอำนวยประโยชน์แก่ท่านที่ได้รับมาแล้วอ่านตามสมควร และด้วยอนุภาพแห่งพระรัตนตรัย ขอให้ทุกท่านที่มีส่วนในภารกิจอันเป็นกุศลทั้งหลาย ได้ประสบความสำเร็จงอกงามในธรรมเป็นนิตย์ เทอญ.

พระเทพดิลก

ผู้ดำเนินการกองทุนไตรรัตนานุภาพ

เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

๕ มีนาคม ๒๕๔๗

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

หัวข้อที่มีลักษณะเป็นคำถามแนวนี้ คนซึ่งเข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนาพอสมควรน่าจะ เมื่อมองจากหลักของพระพุทธศาสนาแล้ว ทุกอย่างย่อมมีทางออกเสมอ หากคนมองสิ่งเหล่านั้นผ่านขั้นตอนในการแก้ปัญหาที่ถูกต้องตามสมควรแก่กรณี เพราะว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นจากการพยายามแสวงหาคำตอบ จนได้คำตอบที่สมบูรณ์ ด้วยผลการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า หากเรามองย้อนกลับไปว่าการเสด็จออกผนวชของพระพุทธเจ้า จะพบว่าเป็นการเสด็จออกเพื่อแสวงหาทางออกให้แก่ชีวิตและโลก ที่ทรงเห็นว่ามีกรรมของ “ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย” โดยทรงศึกษาจาก คนแก่ คนเจ็บ คนตาย ที่ท่านเรียกว่า “เทวทูต” คือ ผู้สื่อสารที่ประเสริฐ เพราะบ่งบอกความจริงของชีวิตที่จะต้องเป็นเช่นนั้นตลอดไป ทำให้เจ้าชายสิทธัตถะ ได้ทรงเริ่มความคิดว่า

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

“ธรรมดาในโลกนี้มีของเป็นคู่ปรับกัน คือมีร้อนก็มีเย็นแก้ มีมืดก็มีสว่างแก้ มีทุกข์ก็มีสุขแก้ ดังนั้นเมื่อมีเกิดก็ต้องมีไม่เกิดแก้ได้ด้วย เพราะความแก่ ความเจ็บ ความตาย เป็นผลมาจากความเกิด แต่ความเกิดเป็นผลมาจากอะไร”

ขณะนั้นหาทรงทราบไม่ จึงเสด็จออกแสวงหาคำตอบ เพื่อช่วยให้พระองค์และชาวโลกให้หลุดรอดจากวงจรของสังสารวัฏ ที่ไม่มีอะไรอื่นนอกจากความเกิด แก่ เจ็บ ตาย จากช่วงเกิดถึงตาย มีการได้มาและการพลัดพรากสูญเสียตลอดเวลา หรืออาจจะกล่าวได้ว่าทุกขณะด้วยซ้ำไป

ในที่สุดพระองค์ก็ได้ตรัสรู้ความจริงของโลกและชีวิต จนช่วยให้พระองค์หลุดรอดจากการหมุนวนในสังสารวัฏตลอดไป เพราะทรงทำลายถึงรากเหง้าของสังสารวัฏ กระบวนการในการทำให้ทุกชีวิตมีปัญหาและหลุดรอดจากปัญหา เป็นไปตามโครงสร้างของอริยสัจหรือหลักอริยสัจนั่นเอง คำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหมดจึงสรุปรวมลงในอริยสัจ ๔ ประการ และในความเป็นอริยสัจนั้นคือ ปัญหา สาเหตุ การไม่มีปัญหา และหลักการวิธีการในการเข้าถึงทางออกนั้น

อริยสัจจึงสามารถสรุปเป็น

อะไร? คือปัญหา อุปสรรค ที่จะต้องมีความชัดเจน และกำหนดรู้ว่ามันเป็นปัญหา

มาจากไหน? คือการศึกษาสืบสาวไปจนถึงสาเหตุที่แท้จริงแห่งปัญหาเหล่านั้น ซึ่งเหตุของปัญหาที่แท้จริงจะมีฐานะ

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

เป็นนามธรรม อันได้นามว่า กิเลสบ้าง ตัณหาบ้าง หรือเรียกชื่อ
อย่างอื่นบ้าง แต่ทุกชื่อของกิเลสเหล่านั้น สรุปรวมเป็น อกุศลมูลคือ
“ความโลภ ความโกรธ ความหลง” หรือสาเหตุที่เป็นรากเหง้าจริงๆ
คือ “อวิชชา ความไม่รู้ ความรู้ไม่จริง ความรู้ไม่ตลอดสาย” อัน
มีฐานะเหมือนความมืด ที่จะต้องขจัดด้วยแสงสว่างเท่านั้น

เพื่ออะไร? เป็นเป้าหมายที่ทุกคนต้องการ คือการหมดไป
สิ้นไปแห่งปัญหาอย่างถาวร ความไม่มีปัญหาจึงเป็นเพียงผล อัน
เป็นเป้าหมายที่ทุกคนต้องการ ทำนองคนป่วยต้องการหายจากโรค
การหายจากโรคเป็นผลที่คนป่วยต้องการจึงเป็นเป้าหมายหลัก

โดยวิธีอย่างไร? คือหลักการวิธีการในการแก้ปัญหา
ทำนองเดียวกับการเฝ้ารักษารักษาโรค มีความหลากหลายในรูปแบบ
และวิธีการ แต่ทำอย่างไรก็ตามหากสามารถขจัดสาเหตุของปัญหา
ทำให้ปัญหาหมดไป ชื่อว่าเป็นหลักการและวิธีการที่ถูกต้องทั้งนั้น

ในด้านการเรียกปัญหานั้น ใครจะเรียกว่า ปัญหา อุปสรรค
อันตราย ภัย โรค เป็นต้นก็ตาม แต่สรุปแล้วนั่นคือ

“ความทุกข์ในความหมายรวมของพระพุทธศาสนา”

หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา จึงมักจะพูดรวมๆ ว่า ทุกข์
สุข ทุกข์คือปัญหา สุขคือการไม่มีปัญหา

หลักอริยสัจจึงเป็นกระบวนการแก้ทุกข์คือปัญหา เมื่อเรา
เข้าใจตรงกันว่า อริยสัจคือกระบวนการแก้ทุกข์คือปัญหา เมื่อมอง
ไปที่ชื่อของอริยสัจแต่ละข้อจะมีความชัดเจนว่า เป็นเช่นนั้นจริง
เพราะว่า

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

๑. **ทุกขสัจ** ความจริง คือทุกข์ หรือปัญหา ที่ต้องการกำหนดรู้

๒. **ทุกขสมุทัย** เหตุเกิดแห่งความทุกข์ หรือสาเหตุของปัญหาที่จะต้องขจัด ทำลาย

๓. **นิโรธสัจ** ความจริงคือความดับทุกข์ คือหมดปัญหาหรือหมดทุกข์

๔. **ทุกนิโรธคามินีปฏิปทา** ความจริงคือข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ คือหลักการ วิธีการในการแก้ทุกข์ หรือปัญหา เป็นข้อที่จะต้องลงมือประพฤติ กระทำไปตามหลักการ วิธีการที่สมควรแก่กรณีของปัญหานั้นๆ

จากคำถามในตอนต้นที่ว่า “เมื่อชีวิตมีปัญหา **ธรรมะให้**อะไร?” จึงสามารถตอบได้ว่า **ธรรมะให้**ทางออกจากปัญหาเหล่านั้นได้ แต่ทุกกรณีผู้ประสบปัญหาและต้องการจะแก้ปัญหานั้น จะต้องมีการศึกษาให้เกิดความชัดเจน ตามโครงสร้างของพุทธวิธีในการแก้ปัญหานั้นของพระพุทธเจ้า คือ

- ศึกษาให้ทราบชัดเจนว่าอะไรเป็นอะไร ?
- ศึกษาให้ทราบชัดเจนสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาเหล่านั้นมาจากไหน ?
- กำหนดเป้าหมายที่ตนต้องการ ที่ตนจะได้จากการแก้ปัญหานั้นๆ
- ศึกษาให้มีความชัดเจนในกรรมวิธี หลักการ วิธีการปฏิบัติในการขจัด ทำลาย สาเหตุแห่งปัญหาเหล่านั้น ตามสมควรแก่กรณีของปัญหาและสาเหตุ

เมื่อชีวิตมีปัญหา **ธรรมะให้**อะไร ?

ในที่นี้จะได้นำปัญหาต่างๆ ที่ปรากฏแพร่หลายต่อเนื่องยาวนาน จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาคาแผ่นดิน หรือเป็นปัญหาโลกมาเป็นเวลานาน ยังคงดำรงอยู่ในปัจจุบัน และน่าเป็นเช่นนั้นต่อไปแม้ในอนาคตกาล

สังคมไทยเรา มีการปรารภถึงปัญหาประชากรหลักๆ อยู่ ๓ ชุดใหญ่ๆ คือ

๑. ปัญหาคุณภาพของประชากรภายในชาติ

ประชากรในประเทศเราว่ากันว่ามีปัญหาเรื่อง “ความไม่รู้ ความยากไร้ โรคภัยไข้เจ็บ และขาดการวางแผนครอบครัว” จนมีการรณรงค์แก้ไขกันด้วยวิธีการต่างๆ แต่ปัญหาก็คงเป็นปัญหาอยู่

พระพุทธศาสนา จะช่วยแก้ปัญหานี้ได้อย่างไร?

ก่อนอื่นจะต้องตระหนักว่า พระพุทธศาสนาที่เป็นหลัก คือ “พระธรรมวินัย” ที่ท่านแสดงพระคุณของพระธรรมไว้ ๖ ข้อหลัก คือ

“เป็นพระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ดีแล้ว คือ ถูกต้องสมบูรณ์ด้วยอรรถคือเนื้อหา พยัญชนะคือภาษา ที่ใช้สื่อสารถึงองค์ธรรมข้อนั้นๆ

เป็นหลักธรรมร่วมสมัย ไม่ถูกจำกัดด้วยกาล เวลา ไม่มีคำว่า ถ้าสมัยหรือทันสมัย แต่ร่วมสมัยคือเป็นอย่างไร ก็จะเป็นอย่างนั้นตลอดไป ไม่เปลี่ยนแปลง เช่น อริยสัจ ๔ แต่ละข้อมีฐานะเป็นอย่างไร ก็คงเป็นอย่างนั้นไม่เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่น

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

มีความพร้อมที่จะเชิญชวน ชักชวนให้ทุกคนมาศึกษา
พิจารณา ตรวจสอบ เทียบเคียงทดลองดูได้เสมอ ก็ต่อหน้า
การพิสูจน์ ทดสอบของคนดีมีปัญญาเสมอ

แต่มีข้อแม้ว่าผู้เรียนรู้ทำความเข้าใจกับหลักธรรมเหล่านั้น
จะต้องนำมาปฏิบัติและต้องการเป็นการปฏิบัติที่ทรงใช้คำว่า
“ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ปฏิบัติตามธรรม”
พูดง่ายๆ ว่า ปฏิบัติได้ ปฏิบัติดี ปฏิบัติเป็น ปฏิบัติชอบด้วย
ธรรม ยุติด้วยธรรม

เมื่อปฏิบัติแล้ว แต่ละคนจะได้สัมผัสตรงตามสมควร
แก่เหตุ และผลนั้นจะต้องมาในรูปของ “ความสว่างภายในจิต
ลดลง ความทุกข์ลดลง ความสุขเพิ่มขึ้น คุณธรรมสูงขึ้น”

แต่มีข้อแม้ว่า คนฉลาดที่ท่านเรียกว่า วิญญูชน คือท่านที่มี
ความรู้ดีรู้ชอบเหล่านั้น จะสามารถรู้ได้ หรือสัมผัสได้ด้วยตนเอง
ทำนองใครกินอาหารคนนั้นก็จะมี อร่อยด้วยตนเอง คนอื่นจะรับ
ผลแทนไม่ได้

ปัญหาเรื่องความไม่รู้จะแก้ได้อย่างไร ?

สิ่งที่ตรงกันข้ามกับความไม่รู้ คือความรู้ ความไม่รู้จึงเป็น
ความมืด ในขณะที่ความรู้เป็นแสงสว่าง เมื่อเราเข้าไปในที่มืด จำเป็น
ต้องใช้แสงสว่างขจัดความมืดเสียก่อน จึงสามารถเข้าไปในสถานที่
นั้นได้ ปัญหาความไม่รู้จึงอาศัยการพัฒนาความรู้ขึ้นภายในจิต

ข้อนี้ในชั้นของการครองชีวิตที่จะต้องมีการศึกษาเรียนรู้
พระพุทธเจ้าทรงใช้คำว่า สุตะ พนุสัจจะ หรือพนุสุต คือต้องมีการ
ศึกษาสดับตรับฟังมาก

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

ทรงจำแนกขั้นตอนของการเรียนรู้ในแต่ละเรื่องว่าจะต้องผ่านขั้นตอน ๕ ระดับ คือ

- มีการเรียนรู้ทางประสาทสัมผัสมาก คือมีประสบการณ์มากในบางเรื่อง หรือหลายๆ เรื่องได้ยิ่งเป็นการดี

- มีความทรงจำประสบการณ์นั้นไว้ได้มาก หลากหลายในด้านรูปแบบและเนื้อหา

- ข้อใดที่เป็นกฎ เป็นหลัก เป็นสูตร จะต้องมีความแม่นยำชัดเจน

- ทุกเรื่องจะต้องผ่านการฟังพิจารณาอย่างมีเหตุมีผล ทนต่อการพิสูจน์ทดสอบ

- มีความเข้าใจในสิ่งเหล่านั้นในมิติต่างๆ ได้มากเท่าไรยิ่งดี ความรู้นั้นมีฐานะเป็นศาสตร์ แต่เมื่อผ่านกระบวนการดังกล่าว ผู้ศึกษาสามารถพัฒนาเป็นศิลปะ ก่อให้เกิดความฉลาด สามารถมีไหวพริบและปฏิภาณ ในการนำความรู้ไปสู่ภาคปฏิบัติ เมื่อสามารถติดต่ออาวุธคือความรู้ให้แก่เขาได้ และพัฒนาคุณธรรมให้แก่เขา อย่างน้อยให้คนผู้นั้นมีวินัยในตนเอง คืออยู่ในระเบียบวินัย ปฏิบัติตนตามกฎหมายได้ เขาจะสามารถใช้ความรู้ที่กำกับ ควบคุม ด้วยศีลธรรมใช้ในการแก้ปัญหาอีก ๓ ประการ คือ ความยากไร้ โรคภัยไข้เจ็บ และสามารถวางแผนครอบครัวของตนได้

ดังนั้น ปัญหา ๔ ประการที่ยกมาข้างต้น ในแง่ของความ เป็นจริงแล้ว สาเหตุจริงคือ

“อวิชา ความไม่รู้ เมื่อสามารถขจัดความไม่รู้ออกไป ได้ ระดับพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ ถึงก้านสาขาของความไม่รู้ ทุกลักษณะ ก็จะถูกแก้ไขด้วยความรู้ ความสามารถของ

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

ท่านที่มีความรู้ ซึ่งกำกับควบคุมในการครองชีวิตด้วยธรรมะ
ไปโดยอัตโนมัติเอง”

๒. ปัญหาคุณภาพทางการศึกษา

ปัญหาอีกชุดหนึ่งที่มีการมองไปที่คุณภาพของการศึกษา ซึ่งท่านกระจายออกไปว่ามีปัญหา ๔ ประการเช่นเดียวกัน นั่นคือ “ปัญหาเรื่องความรู้ ปัญหาเรื่องความคิด ปัญหาเรื่องความสามารถ และปัญหาเรื่องความประพฤติ”

ที่เน้นกันมาก คือ การขาดความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ และความตรงต่อเวลา

ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ก็เป็นเช่นเดียวกันคือ จะต้องให้การศึกษแก่คนทั้งหลายเพื่อพัฒนาความรู้ในสาขาวิชาการพื้นฐาน และความรู้เฉพาะทาง โดยพัฒนาให้เติบโตพร้อมกับความมีศีลธรรม คุณธรรมที่พระพุทธศาสนาแสดงว่า

“ในหมู่ชนที่ยังรังเกียจกันด้วยชาติโคตร กษัตริย์ เป็นผู้ประเสริฐสุด แต่ท่านที่สมบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะ คือ ความรู้ดีและความประพฤติดี เป็นผู้ประเสริฐสุดในหมู่เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย”

ดังนั้น การศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนให้มีความรู้ดี ความคิดดี ความสามารถดี หรือมีความรู้คู่คุณธรรม หรือว่า เก่ง ดี มีความสุข หากสามารถทำได้จริง ล้วนแต่นำคนไปสู่ความเป็นคนมีความรู้ดี มีความประพฤติดีด้วยกัน เมื่อถึงจุดนั้นปัญหาทั้ง ๔ ประการก็สามารถแก้ได้

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

ในปัจจุบันปัญหาที่มีให้เห็นมาก คือแนวความคิดการจัดการศึกษาในปัจจุบัน มีไม่น้อยที่มีการจัดการในแนวของ “ธุรกิจวิชาการ” โดยการเอาความรู้มาเป็นสินค้า นักเรียนนักศึกษาเป็นลูกค้า ครูอาจารย์เป็นพนักงานขายสินค้า กำไรออกมาเป็นตัวเงินเป็นประโยชน์แก่องค์กรทางการศึกษา ทำให้ผลพวงจากการศึกษานำไปสู่ปัญหาในลักษณะต่างๆ อย่างที่วิตกกังวลกันในปัจจุบัน

ซึ่งตามความเป็นจริงหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่สรุปรวมเป็นไตรสิกขา คือ “ศีล สมาธิ ปัญญา” หากเราเรียกชื่อเต็มๆ จริงท่านเรียกว่า สีสสิกขา จิตตสิกขา ปัญญาสิกขา คือการศึกษาเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา นั้น เป็นภารกิจหลักในการอนุเคราะห์ต่อชาวโลก ผู้ดำเนินการทางการศึกษาจึงต้องทำงานบนพื้นฐานของความเมตตากรุณาต่อเยาวชนของชาติ มุ่งอนุเคราะห์ต่อเขาเหล่านั้น การศึกษาในเนื้อหาจริงๆ จึงเป็นภารกิจในการอภิบาล การบริการ ด้วยเจตนาจะให้เกิดประโยชน์ เป็นการเกื้อกูล และอำนวยให้เกิดความสุขแก่ผู้ศึกษา เป็นเป้าประสงค์หลัก

การจัดการศึกษาภายใต้เจตนารมณ์ที่มีปัญญา ความบริสุทธิ์ใจ และทำไปด้วยความเมตตากรุณาต่ออนุชนดังนี้ เป็นการศึกษาที่เราเรียกว่า “วิถีพุทธ” ที่แท้จริง

หากทำได้แบบนี้ ปัญหาเรื่องความรู้ ปัญหาเรื่องความคิด ปัญหาเรื่องความสามารถ จะมีการพัฒนาและใช้ไปภายใต้การควบคุมกำกับด้วยคุณธรรม ศีลธรรม อันเป็นการขจัดปัญหาเรื่องความประพฤติของผู้รับการศึกษาไปด้วยในขณะเดียวกัน

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

๓. ปัญหาความมั่นคงของชาติ

ปัญหาชุดต่อไป ถือว่าเป็นปัญหาระดับโลก กระจายตัวเอง ออกไปในส่วนต่างๆ ของโลกจากอดีตกาลนานไกล และคงดำรง อยู่แม้ในปัจจุบัน นั่นคือ “ปัญหาเรื่องความมั่นคง” ที่ท่านสรุปไว้เป็น ๕ กรณีหลักๆ คือ “ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคง ทางการเมือง ความมั่นคงทางการทหาร และความ มั่นคงทางสังคมจิตวิทยา”

ปัญหาเหล่านี้ก็เป็นเช่นเดียวกัน หากประชากรภายในชาติ ผ่านการพัฒนามาด้วยการศึกษาตามวิถีพุทธ คือพัฒนาคนให้มีความรู้ดี ความประพฤติดี แสดงว่าสังคมมีคนมีคุณภาพสูง เมื่อคน เหล่านั้นเข้าไปรับผิดชอบงานทางเศรษฐกิจ การเมือง การทหาร ประเทศชาติก็จะมีนักการเมือง นักธุรกิจ นักการทหาร และ ประชากรที่มีคุณภาพ แสดงว่าทุกอย่างของประเทศไทย ได้ถูก กำกับควบคุม ดำเนินการโดย “คนมีความรู้ดี ความประพฤติดี” ความมั่นคงในองค์กรต่างๆ ก็จะเกิดขึ้นได้เอง เพราะความมั่นคงใน ความเป็นจริงแล้ว เป็นนิโรธในอริยสัจ คือเป็นผลที่เกิดมาจากเหตุคือ บุคลากรที่มีความรู้ดี ความคิดดี ความสามารถดี ความประพฤติดี อันเป็นผลมาจากการจัดการศึกษาตามวิถีพุทธมาแล้วดังกล่าว

แต่ในความเป็นจริงแล้ว ปัญหาทุกอย่างล้วนสะท้อนมา จากจิตที่ “ตั้งไว้ผิด” เมื่อจิตตั้งไว้ผิด ทุกอย่างมาจากความคิดของ ตนเป็นสำคัญ เมื่อจิตตั้งไว้ผิด เขาก็คิดผิด เมื่อคิดผิดก็ทำผิด เมื่อ คิดผิดก็พูดผิด ทำให้การจัดการศึกษาซึ่งเป็น “หัวใจของชนในชาติ” ผลิตคนออกมา ๕ ประเภท คือ

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

๑. ความรู้ก็ไม่ได้ ความประพฤติก็ไม่ได้
๒. ความรู้ดี แต่ความประพฤติไม่ดี
๓. ความประพฤติดี แต่ความรู้ไม่ดี
๔. ความประพฤติดี ความรู้ดี

คนที่มีปัญหาจึงมีถึง ๓ ประเภท ในขณะที่คนไม่มีปัญหา กลับมีเพียงประเภทเดียวเท่านั้น ปัญหาความมั่นคงในความเป็นจริงแล้วจึงมาจากคุณภาพของประชากรในองค์กรนั้นๆ เป็นสำคัญ ปัญหาข้อนี้จึงมาถึงทางตัน ที่หาคำตอบไม่ได้ว่า “แล้วใครจะเอา ลูกกะพรวนไปผูกคอแมว”

กระบวนการแก้ปัญหา

กระบวนการของการแก้ปัญหาทั้งหมด เมื่อเราพิจารณาตามหลักของความจริงแล้ว คือ **หลักอริยสัจ** นั่นเอง ในภาคของการปฏิบัติพระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ที่เป็นแนวหลักๆ คือ

๑. ป้องกันสาเหตุของปัญหา ที่ปรากฏในขณะนั้นๆ พัฒนาคุณธรรมขึ้นภายในจิตใจรักษาความดีที่พัฒนาได้แล้วไว้ไม่ให้เสื่อมไป กลายเป็นภูมิคุ้มครองใจ เมื่อใจมีคุณธรรมคุ้มครองรักษาอยู่ ปัญหาก็กถูกป้องกันไว้ และขจัดออกไปในขณะเดียวกัน

๒. ขจัดสาเหตุของปัญหาในขณะนั้นๆ และพัฒนาความดีขึ้นภายในจิตใจ ที่เราเรียกว่า “ละชั่ว ประพฤติดี”

๓. การพัฒนาความดี หรือบำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา หรือว่า เจริญศีล สมาธิ ปัญญา วิธีนี้เป็นวิธีหลัก และเป็นกฎธรรมชาติ เช่นเดียวกับแนวความคิดของเจ้าชายสีหัตถะ ก่อนเสด็จออกผนวช

เมื่อชีวิตมีปัญหา **ธรรมะให้อะไร ?**

เช่น เมื่อมีความมืด ก็มีแสงสว่างแก่ ในขณะที่แสงสว่างปรากฏนั่นเอง แสงสว่างได้ทำหน้าที่ของตน ๔ เรื่องในขณะเดียวกัน นั่นคือ “แสงสว่างปรากฏขึ้นและดำรงอยู่ ความมืดหายไป สิ่งที่เคยอยู่ในที่มืดจะปรากฏตามความเป็นจริง คนเข้าไปในห้องนั้นจะรู้ว่าอะไรเป็นอะไรในห้องนั้น”

ดังนั้น การพัฒนาความดี หรือดำเนินตนไปตามหลักอริยมรรค ๘ ประการนั้น กิเลสจะลดลง ความทุกข์จะลดลง ความสุขจะเพิ่มขึ้น ความดีจะเพิ่มขึ้น ทุกข้อนั้นจะปรากฏและหายไป เพราะทุกข์กับสมุทัยจะปรากฏร่วมกัน ขณะที่มรรคกับนิโรธจะปรากฏร่วมกัน ในขณะที่นั้นจะไม่มีทุกข์กับสมุทัยปรากฏอยู่ด้วยกัน ทำนองความมืดจะอยู่ร่วมกับแสงสว่างในจุดเดียวกันในขณะเดียวกันไม่ได้นั่นเอง

๔. การรักษาความดีทั้งหลายไว้เพื่อเป็นหลักใจตลอดไป เป็นการครองชีวิตของคนดีมีศีลธรรม อาจจะเรียกว่า บัณฑิต สัตบุรุษ วิญญูชน เป็นต้น สามารถทำตนเป็นคนต้นแบบ หรือเป็นครูของคนอื่นเป็นคุณลักษณะของผู้ทรงธรรม อาการกาย วาจา เป็นการสะท้อนธรรมออกมา อันเป็นการสอนให้คนอื่นรู้ ทำดีให้คนอื่นดู ครองชีวิตมีมาตรฐานให้คนอื่นเห็นได้

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

หลักการเพื่อการแก้ปัญหา

จากนี้ไปจะได้นำปัญหาที่เกิดโดยรวม และหลักการที่จะใช้แก้ปัญหานั้นมาเรียบเรียงไว้เท่าที่เห็นสมควร โดยมีรายละเอียดไม่มากนัก เพราะทุกอย่างจะเป็นไปตามกระบวนการของอริยสังคัลล่าวไว้ในตอนต้นนั่นเอง เช่น

๑. ปัญหาเรื่องความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ข้อนี้ในความเป็นจริงแล้วเป็นปัญหาถาวรที่กระจายตัวทั่วไปในส่วนต่างๆ ของโลก เรียกได้ว่าเป็น**ปัญหาคาแผ่นดิน**

ขณะที่พระพุทธเจ้าเสด็จประทับ ณ ต้นมุจลินท์ เมื่อทรงตรัสรู้ใหม่ๆ ทรงสรุปรวมความสุขในโลกไว้ความว่า “ความไม่พยายาทคือความล้ารวมระวังในสัตว์ทั้งหลายเป็นความสุขในโลก” เป็นต้น

การแก้ปัญหาเรื่องความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจึงเป็นผลพวงมาจากคนในสังคม ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมาย หรือรักษาศีล ๕ ประการ หรือ เคารพสิทธิในชีวิต ทรัพย์สิน คู่ครองของกันและกัน หรือมีความเป็นมิตรกัน แต่ละข้อมีความแตกต่างกันเพียงภาษา แต่ในด้านผลจากการเคารพกฎหมายบ้านเมือง การรักษาศีล ๕ เป็นต้น จะออกมาเหมือนกันคือเป็นการ สร้างสังคมสันติ ที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน แต่เพราะความแตกต่างกันของคนในโลก มาตรการในการแก้ปัญหาจึงต้องมีความยืดหยุ่นไปตามสถานะของบุคคล

การบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ เป็นอำนาจรัฐโดยตรงที่ต้องใช้ควบคุมความประพฤติของประชาชน ผู้ใดฝ่าฝืน

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

ไม่ปฏิบัติตามจะต้องถูกตัดสินลงโทษ ซึ่งในภาคสนามจริงๆ มีปัญหาทุกขั้นตอน ดังที่ปรากฏให้เห็นในที่ทั่วไป

การเห็นคุณค่าของศีลแล้วรักษา เป็นสำนึกของคนดีที่คิดและตัดสินใจด้วยตนเอง เมื่อเขารักษาได้เขาจะไม่สร้างปัญหาให้เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนอื่น แต่ภัยมิใช่น้อยที่เกิดขึ้นจากการวิ่งเข้าไปหาปัญหาของคนผู้นั้นเอง เช่น ภัยที่เกิดจากอบายมุขทั้งหลาย เป็นภัยที่คนผู้นั้นสร้างให้แก่ตนเอง ซึ่งความปลอดภัยจะเกิดขึ้นได้ ก็ต้องอาศัยการพิจารณาเห็นโทษของอบายมุขนั้น แล้วงดเว้นของคนแต่ละคนในสังคม

ข้อนี้พึงสังเกตปัญหาที่เกี่ยวกับโรคเอดส์และยาเสพติด เป็นภัยที่คนวิ่งเข้าไปหามาสูตนเอง ในขณะที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติศีล ๕ ประการไว้ หากใครก็ตามรักษาศีลข้อที่ ๓ ได้ ก็ป้องกันโรคเอดส์ได้ ใครรักษาศีลข้อที่ ๕ ได้ เขาก็ป้องกันการตกเป็นทาสของสิ่งเสพติดได้ คติไทยได้อาศัยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางดำเนินชีวิตของตน จึงได้สรุปหลักการครองชีวิตให้ปลอดภัย ปลอดภัยอันตรายไว้เป็นอันมาก เช่น

- โลกร่มเย็นดับเชื้อได้ด้วยศาสนา อันหมายถึงการเรียนรู้และปฏิบัติตนไปตามหลักของศาสนา

- ปลุกไมตรีอย่ารู้ร้าง สร้างกุศลอย่ารู้โรย ในความเป็นจริงคือครองชีวิตตามหลักธรรมในทางศาสนา ด้วยการมีความเป็นมิตรกัน มีไมตรีจิตต่อกัน

- ซึ่งจะกลับดับร้อนผ่นให้เย็นก็ต้องเป็นไมตรีปรานีกัน

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

สรุปว่า ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจะเกิดได้ หากทุกคนมีความตระหนักและมีความพร้อมที่จะเป็นคนดี ด้วยการครองตนอยู่ในศีลธรรม แม้เพียงระดับศีล ๕ ประการ หรือเคารพกฎหมายของบ้านเมือง

๒. ปัญหาเรื่องปากเรื่องท้อง

ข้อนี้ก็เช่นเดียวกับข้อแรก คือเป็นปัญหาคาแผ่นดิน ที่กระจายอยู่ทุกส่วนของโลก และเป็นเช่นนั้นตลอดไป เพราะในความเป็นชีวิตนั้นทุกชีวิตมีปัญหาติดตัวมา และอยู่ร่วมกันกับปัญหาเหล่านั้นจนกว่าจะตายจากกันไป นั่นคือ “ความหนาว ความร้อน ความหิว ความกระหาย การปวดอุจจาระ การปวดปัสสาวะ ง่วงนอน ความแก่ ความเจ็บ และความตาย”

ปัญหาเรื่องปากเรื่องท้อง จึงเป็นปัญหาส่วนตัวของทุกชีวิตที่จะต้องขจัดและบรรเทาด้วยตนเองเป็นประการสำคัญ ในข้อนี้พระพุทธศาสนามีหลักการ วิธีการในการป้องกัน ขจัดปัญหาเรื่องปากเรื่องท้องไว้ ตามลำดับดังนี้ คือ

เป้าหมายของชีวิตที่ทุกคนต้องการ คือ “ความสุขที่เกิดจากการมีทรัพย์ การใช้จ่ายทรัพย์ การไม่ตกเป็นหนี้เป็นสินคนอื่น และการประกอบอาชีพโดยไม่ผิดกฎหมาย ศีลธรรม”

หลักการสร้างสถานะทางเศรษฐกิจของตน ครอบครัว “ต้องมีความสมบูรณ์ด้วยความหมั่น ขยันอย่างฉลาดในการประกอบอาชีพ มีความสมบูรณ์ในการบริหาร การจัดการกับทรัพย์สินที่หาได้มา มีความฉลาดในการร่วมหลักความคิด ร่วม

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

กิจกรรม ร่วมผลประโยชน์กับคนดี มีความสามารถ ฉลาดในการ
เลี้ยงชีพด้วยการรู้จักความพอดี พอประมาณ พอควร พอใจ”

หลักการในการดำรงสถานะทางครอบครัว “ทรัพย์สินที่
หายไปรู้จักหาคืนมา ของเก่ามีความฉลาดสามารถในการปรับปรุง
ใช้สอย หัวหน้าครอบครัวและคนในครอบครัวต้องอยู่ในศีลธรรม
และรู้จักประมาณในการบริโภค อุปโภค”

แต่มีเป็นจำนวนไม่น้อย ที่แม้คนเหล่านั้นจะใช้ความเพียร
พยายามแล้ว ยังมีปัญหาเรื่องปากเรื่องท้องอยู่ พระพุทธศาสนาจึง
สอนหลักการสงเคราะห์กัน คือสงเคราะห์กันในด้านวัตถุสิ่งของ
ทรัพย์สินเงินทอง และสงเคราะห์กันด้วยปฏิบัติตนเป็นมิตรต่อกัน
ให้เหตุผลความรู้ความเข้าใจแก่กันและกัน

ปัญหาทั้งสองประเภทที่กล่าวมาแล้ว สามารถแก้ได้ด้วย
หลักของ ศีล ทาน ทางพระพุทธศาสนา เมื่อคนรักษาศีลก็จะ
ช่วยกันสร้างสังคมให้เกิดสวัสดิภาพ อันเป็นการอยู่ร่วมกันด้วย
ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เมื่อคนมีการให้ทานระดับของ
การอนุเคราะห์ สงเคราะห์ และการบูชาความดีของท่านที่ควรบูชา
อันเป็นสวัสดิการ ปัญหาเรื่องปากเรื่องท้องก็จะได้รับการแก้ไขไป
ปัญหาขณะนี้จึงอยู่ที่ว่าหนทางนั้นมีอยู่ และมีคนเคยเดินไปบน
เส้นทางสายนั้นแล้ว ได้รับผลดีมาแล้วทุกยุคทุกสมัยแม้ในขณะนี้
ประการสำคัญจึงอยู่ที่ ใครพร้อมที่จะเดินไปตามหนทางที่
ท่านได้แสดงไว้ และได้เดินกันมาตลอดกาลยาวนานหรือ
ไม่เท่านั้น

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

๓. ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง

ปัญหาข้อนี้ก็เช่นเดียวกัน เป็นปัญหาพื้นฐานและธรรมชาติของคน สืบเนื่องมาจากความโลภ โกรธ หลง อันเป็นรากเหง้าของปัญหาเช่นเดียวกับข้อก่อนๆ ตามปกติแล้วปัญหาทางการเมือง มักจะพูดว่าเป็น “ความขัดแย้งทางการเมือง” ที่ในความเป็นจริงเริ่มมาจากความโลภ หลง หรืออยากได้อะไรเป็นแบบโน้ๆ

หากเรามองถึงความเป็นมาของการเมือง จะพบว่าเกิดขึ้นด้วยกุศลเจตนาปรารถนาที่จะเห็นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติภายในชาติบ้านเมือง ตลอดถึงภายในโลก

การเกิดขึ้นของพระเจ้าสมมตีสราช ตามคติทางพระพุทธศาสนา สืบเนื่องมาจากสังคัมเกิดปัญหาการล่วงละเมิดสิทธิในชีวิตทรัพย์สิน คู่ครอง มีการหลอกลวง ใส่ร้ายป้ายสีกัน แม้มีความพยายามแก้ไขก็แก้ไขได้ยาก จึงมีความคิดที่จะมีหัวหน้าปกครองหมู่คณะ โดยมีการคัดเลือกหาคนที่สังคัมยอมรับ สมมติท่านผู้นั้นเป็นพระราชา แปลว่าผู้สร้างความชื่นชมยินดีให้แก่ประชาชน ผู้บริหารดั้งเดิมเกิดขึ้นจากอเนกชนนิกรสโมสรสมมติ

ผู้ปกครองบ้านเมืองจึงเกิดขึ้นด้วยความหวังของประชาชนว่าท่านผู้นี้จะสามารถเป็นที่พึ่งพำนักของตน ประเทศชาติได้ การเมืองจึงเป็นระบบคุณธรรม ที่คนจะต้องมีความรักมนุษยชาติ มีความสำนึกคุณของชาติบ้านเมือง ต้องการสนองคุณชาติบ้านเมือง ให้บริการแก่ประชาชน ในรูปของ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ให้แก่อาณาประชาราษฎร์ คนเข้าสู่การเมือง จึงต้องมีประโยชน์สุขของ

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

ประเทศชาติและประชาชนเป็นเป้าหมาย ผู้บริหารจึงต้องมีคุณธรรมหลัก ที่เรียกว่า ทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ คือ “ทาน ศีล บริจาค อาชวะ มัททวะ คบะ ไมโครธ ไมเบียดเบียน มีความอดทน การไม่ประพฤติให้ผิดไปจากหลักการที่ถูกต้อง”

ที่เมื่อสรุปแล้วเป็นหลักการในการบริหารตน บริหารคน บริหารงานของผู้มีภารกิจต่อส่วนรวมทุกระดับ อย่างที่มีการเรียกกันในปัจจุบันว่า ระบบธรรมาภิบาล

ด้านนิติบัญญัติ พระพุทธศาสนาเน้นไปที่การทำงานของสัตบุรุษ มีหลักการสำคัญว่า

“สภาใดไม่มีสัตบุรุษ สภานั้นไม่ชื่อว่าสภา ผู้ใดพูดไม่เป็นธรรม ผู้นั้นไม่ชื่อว่าสัตบุรุษ”

คนที่เป็นสัตบุรุษจึงหมายถึง คนที่สามารถควบคุมตนเอง ไม่ให้ตกอยู่ภายใต้ อำนาจของความโลภ ความกำหนัด ความโกรธ ความหลง ทุกอย่างจึงยุติด้วยธรรม เป็นธรรม และเที่ยงธรรม เป็นธัมมานุวัตร คือคล้อยตามธรรม มีธรรมเป็นมาตรฐาน ความถูกต้อง

การเมืองที่ไม่มีปัญหาจึงเป็นการเมืองที่ทุกคน มีจุดนัดพบกันที่ความเป็นธรรม ไม่มี ความลำเอียงด้วยความรัก ความชัง ความกลัว และความเขลา นักการเมืองที่เข้าถึงอุดมการณ์ทางการเมือง สามารถทำงานประสานประโยชน์ได้กับทุกฝ่าย เพราะคนเหล่านั้นจะทำงานรูปคดีไทยที่ว่า ขนทรายเข้าวัด ผลจากการขนทรายย่อมตกอยู่แก่วัด อันเป็นผลประโยชน์ที่ได้รับร่วมกันของพุทธศาสนิกชน ในลักษณะคดีไทยที่ว่า เรือล่มในหนอง

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เราสามารถศึกษาจากความเป็นมาของพระบรมราชานุสาวรีย์ของบูรพมหากษัตริย์ในอดีตได้เป็นอย่างดีว่า พระมหากษัตริย์พระองค์ใด ที่ทรงบริหารบ้านเมืองด้วยความเสียสละประโยชน์สุขส่วนพระองค์ เพื่อความสงบสุขของประเทศชาติและประชาชนเป็นหลัก แม้จะเสด็จสวรรคตไปนานแล้ว แต่ในความรู้สึกของประชาชนในประเทศนั้น จะรู้สึกยิ่งเคารพเทอดทูนต่อพระองค์มากขึ้นผ่านกาลเวลาไปนานปี

ดังนั้น ความขัดแย้งทางการเมืองจะไม่เกิดขึ้นเลย หากทุกคนมีความเสียสละเพื่อชาติบ้านเมืองด้วยกัน แต่ความขัดแย้งที่มีมากนั้น เกิดจากคนที่ต้องการเข้ามาอาศัยสถานะทางการเมือง กอบโกยผลประโยชน์เพื่อตนและพวกพ้องเท่านั้น คนประเภทนี้จึงต้องอาศัยมตีมหาชนตัดให้เขาออกจากเส้นทางของการเมือง ปัญหาความขัดแย้งก็จะลดลงไปตามลำดับ

อย่าลืมว่า “ในทางการเมืองนั้น ผู้ให้คือผู้ได้อย่างแท้จริง แต่ผู้ได้กลับต้องสูญเสียทุกอย่างไปพร้อมกับสร้างตราบาปให้แก่ลูกหลาน ตระกูลวงศ์ ให้ครองชีวิตด้วยความลำบาก”

๔. ปัญหาเรื่องผู้มีอิทธิพลในรูปแบบต่างๆ

ข้อนี้คงเป็นปัญหาถาวรของโลกเช่นเดียวกัน เพราะชาวโลกเรานั้น ภูมิจิตอยู่ระดับกามาวจรภูมิ ที่มากไปด้วยเรื่องของ “กาม กิณ นอน กลัว” หรือ “กาม กิณ เกียรติ” แต่ละอย่างจึงมากด้วยอาการของความโลภ โกรธ หลง อันเป็นพลังเหนือชาวโลก

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร?

ในกรณีที่มีปัญหานั้นหมายถึงคนเหล่านั้นไม่สามารถควบคุมความโลภ ความหลง ที่เกิดขึ้นครอบงำใจตนเองไว้ เพราะการตอบสนองกิเลสประเภทโลก รากะนั้น คนตอบสนองจะรู้สึกว่าคุณสามารถได้ สามารถมี สามารถเป็นตามที่ตนต้องการ แต่ธรรมชาติของกิเลสประเภทนี้จะไม่อาจหยุดแรงต้องการของตนเองได้ นอกจากอาศัยการหยุด บรรเทาด้วยเหตุผลสติปัญญา การแก้ปัญหาแก้งอิทธิพลต่างๆ จึงต้องมีทั้งชั้นของ

การป้องกัน โดยอาศัยมาตรการของการฝึกอบรมสร้างลักษณะนิสัย สำนึกที่ดีให้คนมีความเคารพต่อกฎหมาย มองเห็นคุณค่าของศีลธรรมทางศาสนา แล้วครองตนเป็นพลเมืองดีของแผ่นดิน คนกลุ่มนี้ก็จะไม่ก้าวเข้าไปสู่กลุ่มผลประโยชน์นอกกฎหมาย ศีลธรรม

การจัด บำบัด ปราบปราม อันต้องใช้มาตรการของกฎหมายเป็นหลัก แต่ต้องเป็นการบังคับใช้กฎหมายที่เป็นธรรม ยุติธรรม ผ่านขั้นตอนของการตรวจสอบวินิจฉัยพิจารณาอย่างรอบคอบ มีความชัดเจนโปร่งใสให้ความมั่นใจแก่สุจริตชนและความหวาดกลัวของกลุ่มอิทธิพลต่างๆ

มีการบำรุง พัฒนาคนภายในชาติ สภาพแวดล้อม ให้เกื้อกูลต่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความรัก ความเคารพ การสงเคราะห์กัน ไม่ทะเลาะวิวาทกัน สร้างสรรค์สามัคคี และมีเอกภาพภายในสังคม รักษากฎหมายให้ศักดิ์สิทธิ์ คนดีมีศีลธรรมได้รับการยกย่อง ส่งเสริม สนับสนุน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ศีลธรรม ประเทศมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การทหาร สำนึกชาติ

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

ที่คนแต่ละคนภายในชาติ มีความสำนึกรับผิดชอบต่อความดำรง
อยู่โดยปกติสุขของชาติบ้านเมืองร่วมกัน พึงสังเกตว่าพลังของ

ความโลภ ที่อยู่ในการควบคุมของคนนั้น คือพัฒนาการทาง
เศรษฐกิจ ของปัจเจกชนและสังคมอันเป็นส่วนรวม

ราคา ความกำหนัดในทางเพศที่สามารถควบคุมได้
ช่วยให้เป็นการครองเรือนครองสุข สามีภรรยาที่มีความซื่อสัตย์ต่อกัน

โทษะ ที่สามารถควบคุมได้ เป็นการบริหารครอบครัว องค์การ
ประเทศอย่างมีความเชื่อมั่น มีความกล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ
มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

โมหะ ที่สามารถควบคุมได้ จะกลายเป็นชนบทรวมเนียน
วัฒนธรรม ศิลปกรรมต่างๆ

ดังนั้น แก๊งอิทธิพล หรือสารพันปัญหาในโลกนี้ จึงเกิดการ
ล้นป่าของกระแสกิเลสจนไม่อาจควบคุมได้ กิเลสท่านจึงเปรียบ
เหมือนไฟ ที่มีคุณอนันต์และมีโทษมหันต์

คุณอนันต์ของไฟจะเกิดขึ้นเมื่อคนสามารถควบคุม บังคับ
ใช้ไฟไปตามวัตถุประสงค์ของตนได้ และยามใดที่คนไม่อาจควบคุม
ไฟได้ ความเป็นโทษอันมหันต์ของไฟก็จะเกิดขึ้น หลักธรรมระดับ
ศีลธรรม จรรยา อันเป็นหลักการครองชีวิตของคนในสังคม เป็น
การปฏิบัติระดับควบคุมอาการของกิเลสได้ ทุกคนยังมีกิเลสอยู่
มากบ้าง น้อยบ้าง แต่ท่านคุมไว้ได้เท่านั้นจึงไม่มีปัญหา

ลักษณะของปัญหาจะกระจายตัวเองออกไปมากอย่างไร
ก็ตาม แต่สรุปแล้วหากคนในสังคมดำรงอยู่ในศีลธรรมของศาสนาที่
ตนนับถือ แม้ทำได้เพียงแค่ระดับพื้นฐานของคำสอน อาการของ

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

ปัญหาต่างๆ ก็ลดน้อยลงไป สังคมสามารถอยู่ร่วมกันด้วยปกติสุขได้ตามสมควร อย่างในกรณีของความขัดแย้งกันภายในสังคม หรือแม้แต่คนเพียง ๒ คน หากสืบสาวถึงสาเหตุที่แท้จริงจะพบว่า อากาโรเหล่านั้นจะต้องสืบเนื่องมาจากกิเลสอย่างใดอย่างหนึ่ง

ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงวิวาทมูล คือรากเหง้าของการวิวาทกัน จะมาจากสาเหตุ ๖ ประการ คือ

“ความโกรธ ความผูกโกรธ ความดูหมิ่นกัน การตีตนเสมอท่าน ความริษยา และความตระหนี่ ที่กระจายออกไป เป็นความตระหนี่ผลประโยชน์ ตระหนี่ที่อยู่ ตระหนี่ตระกูล ตระหนี่วรรณะ คือพวกพ้องหรือความดี และตระหนี่ธรรม หรือความรู้”

หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนานั้น มีบางเรื่องที่เป็นต้องอาศัยศรัทธาเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตาม ศรัทธาทุกกรณีต้องกำกับด้วยปัญญาบ้างน้อยบ้างเสมอ ปัญหาที่ออกจะหนักและถือได้ว่าสำคัญมากๆ คือ

ปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่า สังคมพุทธ ประสบปัญหาวิกฤติศรัทธาและวิกฤติทางปัญญา พอเกิดปัญหาอะไรขึ้นมาจึงมักใช้อารมณ์ซึ่งมากไปด้วยกิเลส เรื่องไม่เป็นเรื่องเป็นอันมากจึงเกิดขึ้นโดยไม่น่าจะเกิดขึ้น คุณลักษณะของความเป็นพุทธนั้น จะต้องมีการตรวจสอบทุกอย่างจากข้างในจิตของตน เพราะในความเป็นจริงแล้ว ทุกอย่างล้วนมาจากจิต แม้ในความเป็นอริยสัจ ๔ ประการ หากตรวจสอบให้ดีจะพบว่า ทุกขสัจก็อยู่ที่จิต สมุทัยสัจก็อยู่ร่วมกันกับทุกขที่จิตนั่นเอง นิโรธก็อยู่ที่จิต มรรคมรรค ๘ ประการก็อยู่ที่จิต

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

เพียงแต่ว่าในขณะที่จิตมีทุกข์ ขณะนั้นก็มีสมุทัย แต่ไม่มีนิโรธ และมรรคอยู่ร่วมในขณะนั้น ในขณะที่จิตมีนิโรธและมรรค ในขณะนั้นทุกข์กับสมุทัยก็ไม่ปรากฏ เป็นเพียงแต่ความดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง มีได้ในระดับของพระอรหันต์เท่านั้น เหตุเพราะท่านสามารถดับสมุทัยได้อย่างสิ้นเชิงก่อนนั่นเอง

แม้หลักการของพระพุทธศาสนาจะสอนให้ทุกคนตระหนักว่า “**ตนเป็นที่พึ่งของตน คนอื่นใครเล่าจะเป็นที่พึ่งของตนได้**” **คนที่ฝึกปรือมาดีแล้ว จะช่วยให้ได้ที่พึ่งที่ได้โดยยาก**”

ที่สำคัญคือ ทรงสอนให้ทุกคนพิจารณาตนด้วยตน ตรวจสอบตนด้วยตน ตัดสินตนด้วยตน เช่น การขอศีล เมื่อศีลของชาวบ้านขาด การแสดงอาบัติเมื่อต้องอาบัติของพระ ล้วนแต่เป็นการตรวจสอบตนด้วยตน แล้วปรับปรุงแก้ไขไปตามควรแก่กรณีทั้งนั้น

พระพุทธเจ้าทรงแสดงคุณลักษณะของพาลกับบัณฑิตไว้ปริยายหนึ่งว่า **คนพาลมีการเพ่งโทษคนอื่นเป็นลักษณะ บัณฑิตมีการเพ่งโทษตนเองเป็นลักษณะ**

การที่เกิดปัญหาคาแผ่นดินขึ้นมากและแพร่หลายดังกล่าวสาเหตุสำคัญประการหนึ่งจึงอยู่ที่คนที่ประสบปัญหาที่มีความเข้าใจไม่ชัดเจนในตัวปัญหา สาเหตุแห่งปัญหา เพราะมัวไปมองในจุดอื่นต่างๆ ที่ปัญหาเหล่านั้น เกิดที่ตน สาเหตุของปัญหาก็ควรจะอยู่ที่ตน ปัญหาเป็นอันมากจึงเกิดขึ้นซ้ำซากเพราะคนที่มีปัญหาที่มีความสับสนในปัญหา สาเหตุและเป้าหมาย ตลอดจนกรรมวิธีในการแก้ปัญหาตามสมควรแก่กรณีนั้นๆ

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

๕. ปัญหาความขัดแย้งทางศาสนาจะแก้ไขได้อย่างไร?

ปัญหาความขัดแย้งทางศาสนาก็เป็นเช่นเดียวกัน ถือว่าเป็นปัญหาถาวรและเป็นปัญหาคาแผ่นดิน ตราบใดที่คนยังมีกิเลส ปัญหาความขัดแย้งทางศาสนาก็ไม่อาจยุติได้ ทำได้เพียงแต่การลดความขัดแย้งลงเท่านั้น

ความขัดแย้งทางศาสนาสามารถแยกเป็น ๒ ทางใหญ่คือ

๑. ความขัดแย้งภายในกลุ่มศาสนิกของศาสนาเอง

โดยเฉพาะในทางพระพุทธศาสนา ปัญหาลักษณะนี้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้ว และมีมาตลอดเส้นทางการสืบสานพระพุทธศาสนา ข้อนี้หากเรานำเอาหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงในนามว่า “โอวาทปาฏิโมกข์” เมื่อคราวทรงประชุมพระอรหันต์ ๑,๒๕๐ รูป หลังจากตรัสรู้ประมาณ ๙ เดือน มาเป็นมาตรฐานจะพบว่าความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากศาสนิกที่ไม่เข้าถึงไม่เข้าใจ และไม่หันหน้าเข้าหาหลักธรรมในพระโอวาทปาฏิโมกข์ ที่ทรงแสดงไว้ในรูปของ

ธรรมระดับอุดมการณ์ คือ

- คุณธรรมระดับอุดมการณ์ คือ ความอดกลั้น ความอดทน เป็นตบะธรรมอย่างยอดเยี่ยม

- ผลระดับอุดมการณ์ คือ ท่านผู้รู้ทั้งหลายกล่าวว่าพระนิพพานเป็นบรมธรรม

- บุคคลระดับอุดมการณ์ คือ ผู้ฆ่าสัตว์อื่นเบียดเบียนสัตว์อื่น ไม่ชื่อว่าบรรพชิต ไม่ชื่อว่าสมณะ

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

ธรรมปฏิบัติระดับหลักการ คือ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้สมบูรณ์ การทำจิตให้ผ่องแผ้ว เหล่านี้เป็นคำสอนของท่านผู้รู้ทั้งหลาย

ธรรมระดับวิธีการ คือ การไม่กล่าวร้าย การไม่ทำลาย การส้าวมในพระปาฏิโมกข์ การรู้จักประมาณในภัตตาหาร การยินดีในที่นึ่งที่นอนอันสงัดเงียบ การประกอบความเพียรในทางจิต เหล่านี้เป็นคำสอนของท่านผู้รู้ทั้งหลาย

แม้จะทรงจำแนกเป็นรูปของอุดมการณ์ หลักการ วิธีการ แต่ในภาคของการปฏิบัติจริงๆ แล้ว ขอเพียงแต่พุทธศาสนิกชนจับหลักที่ “การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้สมบูรณ์ การทำจิตให้ผ่องแผ้ว” แม้ทำได้ระดับศีลสิกขาหรือศีลธรรมจรรยาดังกล่าว ความขัดแย้งทางศาสนาที่สืบเนื่องจากการขาดศีลสามัญญตา คือ ความไม่เสมอกันในด้านศีลก็จะยุติลง แสดงว่าเอาเข้าจริงสังคมพุทธจำนวนไม่น้อยที่มีปัญหาระดับศีลธรรมอยู่ในความเป็นจริงแล้ว พระพุทธโอวาททั้ง ๓ ข้อนี้ ว่าโดยเนื้อหาสาระแล้วคือ หลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา นั่นเอง แต่เมื่อเรามองไปที่ในความเป็นศีล สมาธิ ปัญญา นั้น แต่ละข้อจะเกิดขึ้นและดำรงอยู่ด้วยคุณธรรมหลักอะไร ?

หากเรามองผ่านจากอาการของกิเลสหลักคือ “อหังการ มมังการ” เป็นเกณฑ์กำหนดวัดคุณภาพจิตของคนแล้ว ในความเป็นศีล สมาธิ ปัญญา นั้นเอง ทำหน้าที่ลดความรุนแรงของอหังการ หรืออัสตดาลงไปตามลำดับ จนกลายเป็นอนัตตา เมื่อไตรสิกขาเข้าถึงความสมบูรณ์

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

ดังนั้น การดำรงอยู่ของศีล เกิดจากความรู้สึกเป็นเราเป็นเขา ที่ลดความรุนแรงลงในระดับที่ยังมีความเป็นเราเป็นเขาอยู่ แต่มีความสำนึกเคารพในคุณค่าของความเป็นเรา เป็นเขา เป็นของเราของเขา โดยไม่ล่วงละเมิดสิทธิในชีวิต ทรัพย์สิน คู่ครอง การรับฟังข้อมูลข่าวสารของกันและกัน ศีลในระดับที่สูงขึ้นไปเป็นหลักการพัฒนาตนของพุทธบริษัทในฐานะนั้นๆ ให้ตัวตนของท่านมีความสะอาดเรียบร้อยที่เรียกกันว่า เป็นสุปฏิปันโน คือปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ

จากระดับศีลลงมาเป็นระดับธรรมปฏิบัติ อันเป็นการสงบกิเลสลงไปอีกระดับหนึ่ง ความรู้สึกเป็นตัวตน เป็นเราเป็นเขา ลดลง เป็นมีความรู้สึกยอมรับว่าแต่ละชีวิตเป็นพี่น้องกัน จึงมีความรู้สึกต่อกันว่า เป็นเรากับพวกเรา และเป็นของเรากับของพวกเรา ความมีอัธยาศัยไมตรีต่อกันก็เกิดขึ้นเป็นการอยู่ร่วมกันด้วยความเป็นมิตร เช่นทรงสอนให้สังคมาอยู่ร่วมกันด้วยหลักของสาราณียธรรม ๖ คือ “มีความเมตตาต่อกัน แสดงออกทางกาย วาจา ใจ มีน้ำใจเสียสละแบ่งปันกัน มีศีลเสมอกัน มีความเห็นชอบเสมอกัน”

หากสังคมาอยู่ร่วมกันด้วยธรรมอย่างนี้ ความรักกัน ความเคารพกัน การสงเคราะห์กัน การไม่ทะเลาะวิวาทกัน ความสามัคคี และเอกภาพภายในสังคมก็เกิดขึ้น

บางท่านอาจจะมีความรู้สึกที่ว่า สังคมาเราชอบผ่านความรู้สึกระดับนี้แล้ว แต่ในความเป็นจริง แม้ระดับศีลก็ผ่านยากอยู่แล้ว พอถึงระดับธรรมปฏิบัติ ยิ่งชอบผ่านได้น้อยลง ข้อนี้พึงดูในสังคมาสงฆ์เองก็ได้

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

เจตนารมณ์ในการสร้างวัดทางพระพุทธศาสนานั้น ต้องการถวายเป็นพุทธบูชา ให้เป็นที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสามเณรที่สัจจมาจากจตุรทิศ แต่จากอหังการ มมังการภายในจิตคน และการหนุนส่งของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ทำให้พระกลายเป็นเจ้าของวัดโดยเฉพาะตำแหน่งเจ้าอาวาส พระราชบัญญัติกำหนดให้เป็นเจ้าของวัด มีฐานะเป็นนิติบุคคล ให้อำนาจไว้ในฐานะเป็นเจ้าของชัดเจน

แม้หน้าที่จะอนุวัตตามพระธรรมวินัย แต่ อำนาจที่กฎหมายกำหนดให้ไว้ นั้น เกินกรอบของพระวินัย ผลักดันให้เกิดความรู้สึกว่า “เป็นเรา เป็นของเรา” หนาแน่นขึ้นตามลำดับจนไม่รู้ตัวได้ง่าย ภารกิจในการบริหารวัดตามหลักของพระวินัย มีความเป็นกิจจาริกรรม คือเป็นภาระหน้าที่ที่จะต้องทำเป็นการสงฆ์ แต่กฎหมายกลับมอบให้เป็นอำนาจของบุคคล จนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของเข้าเจ้าของ แบบชาวบ้านที่เป็นอาคาริก ในขณะที่สถานภาพของพระเป็นอนาคาริก คือผู้ไม่มีเรือน อันแสดงว่าไม่เป็นเจ้าเข้าเจ้าของ แต่เหตุเพราะชาวบ้านเป็นผู้ร่างกฎหมาย ความคิดทางกฎหมายจึงเป็นความคิดแบบชาวบ้าน ทำให้ผลึกความคิดของพระออกจากวัด หากใครเป็นเจ้าอาวาสโดยขาดสำนึกถึงพระธรรมวินัย ออกจะมีความเสี่ยงสูง เพราะกฎหมายไม่อาจคุ้มครองให้แก่พระได้ ในขณะที่การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยสามารถคุ้มครองให้แก่พระโดยตรง

ในที่นี้จะได้ยกตัวอย่างอำนาจที่กฎหมายให้ไว้แก่เจ้าอาวาส ในมาตรา ๓๘ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ คือ

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

๑. ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด

๒. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด

๓. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยในวัดทำงานภายในวัดหรือให้ทำทัณฑน์บนหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์นั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

ให้สังเกตว่า สถานะของวัดมีความเป็นศาสนสถาน สาธารณสถาน และบุญสถาน กฎหมายกลับทำให้ความเป็นสาธารณสถานหายไป หากเจ้าอาวาสหลงอำนาจของตน แต่ตราบไต่ที่ยังเป็นกฎหมายอยู่ พระในสถานะของประชาชนต้องปฏิบัติตามที่รัฐได้บัญญัติไว้ แม้จะมีความเสี่ยงต่อการใช้อำนาจที่ขัดแย้งกับพระธรรมวินัย ปัญหาที่น่าห่วงก็คือ เมื่อใครมีความรู้สึกที่ว่าวัดเป็นของตน ทรัพย์สินของวัดก็จะกลายเป็นของตนไป ปัญหาที่เกี่ยวกับการใช้ เงินวัดอาจจะเกิดขัดกับพระวินัยได้ง่าย ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องระมัดระวังมากเป็นพิเศษ

อาการของความขัดแย้งภายในพระพุทธศาสนานั้น ตามปกติแล้วจะออกมาสองทางคือ เรื่องศีลกับทิฏฐิ มีการปฏิบัติในศีลไม่ตรงกัน อันสืบเนื่องมาจากการตีความ ความเข้าใจในสิกขาบทนั้นๆ ไม่ตรงกัน ความขัดแย้งเหล่านี้จึงสืบเนื่องมาจากความเห็นใน

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

สิ่งที่กลายเป็นวิวาทาธิกรณ์ คือการถกเถียงกันเรื่องพระธรรมวินัย เช่นฝ่ายหนึ่งว่าข้อนี้เป็นธรรม เป็นวินัย อีกฝ่ายบอกว่าไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่วินัย เป็นต้น ตามปกติแล้วจะแก้ไขได้ยาก ในอดีตกาลจึงกลายเป็นนิกายต่างๆ เพราะความแตกแยกกันในสองเรื่องนี้

ที่ควรตระหนักและทบทวนเป็นพิเศษ คือในขณะที่พระราชบัญญัติฉบับปัจจุบัน กำหนดไว้ในมาตรา ๑๕ ตรี ที่ว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมใน (๔) ความว่า

(๔) รักษาหลักธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

แต่เมื่อมองย้อนหลังไปนับแต่ปี ๒๕๐๕ เป็นต้นมา มีความขัดแย้งด้านพระธรรมวินัย กรณีตัวอย่าง เช่น กรณีของพวกสังฆจโลกุตตระ ของแม่ชีเมี้ยน, กรณีของสำนักสันติอโศก, กรณีของวัดพระธรรมกาย และแม้มี การบวชเป็นภิกษุณีกันเอง

กรณีต่างเหล่านี้ไม่สามารถแก้ไขได้ คงเป็นปัญหาคาแผ่นดิน อยู่เช่นเดียวกัน ยิ่งในสมัยปัจจุบัน รัฐธรรมนูญมาตราที่ ๓๘ เปิดโอกาสกว้างให้มากเป็นพิเศษ โอกาสที่คนมักใหญ่ใฝ่สูง ต้องการเป็นคนอาจารย์ใหญ่ อาจแยกตนเองออกไปอีกก็เป็นได้ ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องศึกษา ติดตาม ระมัดระวัง ป้องกันตามสมควร

ปัญหาที่สืบเนื่องมาอีกประการหนึ่ง คือ วิกฤติทางศรัทธา ชาวพุทธเป็นจำนวนมาก บางคราวลุลกลามมาถึงภายในวัดบางวัด พระบางรูป ที่ไม่เชื่อเรื่องกรรม สังสารวัฏ อันเป็นฐานสำคัญในการ ละความชั่ว ประพฤติความดี ที่อำนวยผลในชาติปัจจุบัน ชาติต่อไป และชาติต่อๆ ไป การปฏิเสธกรรม สังสารวัฏ ซึ่งเป็นความรู้ระดับ พระญาณของพระพุทธเจ้า และท่านที่บรรลุนิพพานเป็นต้นไปนั้น

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

มีความเสี่ยงต่อการเป็นอุจเฉททิฏฐิ คือความเป็นว่าทุกสิ่งขาดสูญ ความคิดว่า คนเราเกิดมาหนเดียวตายหนเดียว บางกรณีก็เสี่ยงมากเช่นกัน จากความไม่เชื่อกรรมและสังสารวัฏ ทำให้เราพบความรุนแรงในสังคมพุทธออกมาในรูปอาชญากรรมต่างๆ มากขึ้น มีความรุนแรง และต่อเนื่อง ไม่มีเค้าว่าจะลดลง มีแต่จะเพิ่มขึ้นและพลิกแพลงมากยิ่งขึ้น

ในแวดวงของพระภิกษุสงฆ์ ในความเป็นจริงแล้วมีประชากรไม่ถึงสี่แสนรูป แต่เป็นพุทธบริษัทหลัก เป็นแกนนำของพุทธบริษัทฝ่ายอื่น เค้าความเปลี่ยนแปลงที่น่าเป็นห่วงเกิดขึ้นมาก มักจะมีความเสี่ยงสูงต่อการเพิ่มวิกฤตศีรัทธาให้มากขึ้น หากติดตามจากข่าวคราวในวงใน และแม้ที่ปรากฏทางสื่อสารมวลชน มักจะออกมาจากเรื่อง ๓ ส. คือ สมณศักดิ์ สตรี และสตางค์ ในขณะที่เดียวกับทั้ง ๓ ส. นี้มีความเชื่อมโยงถึงกัน ที่ในความเป็นจริงแล้ว ทั้ง ๓ อย่างหากคนเกี่ยวข้องด้วยปัญญาจะมีคุณอนันต์ และหากปล่อยให้ค้นหาเป็นตัวนำ จะมีโทษมหันต์ เป็นปัญหาที่น่าจะมีการสัมมนา ทำความเข้าใจ กำหนดท่าที หลักการเกี่ยวข้องให้มีความชัดเจนที่สามารถใช้ไปในทางสร้างสรรค์ พัฒนาตนเอง พระพุทธศาสนาอันเป็นองค์รวมได้เป็นอย่างดี เพราะ “ทุกอย่างพร้อมจะเป็นปัญหา หากขาดปัญญารู้เท่าทันตามความเป็นจริง”

ทางออกที่จำเป็นจะต้องมีเป็นหลัก ๒ ด้าน คือ สำหรับพุทธบริษัทข้างนอกวัด และท่านที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา

ในด้านพุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ ศาสนาจะต้องแสดงบทบาทของผู้อนุเคราะห์ต่อเขาตามหลักของพระพุทธศาสนา ที่มีความเป็น

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

โลกาณุกัมปะ คือเป็นการอนุเคราะห์โลก จะต้องเข้าไปมีบทบาทร่วมในการสร้างศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาที่เป็นองค์รวม โดยเฉพาะคือศาสนธรรมกับศาสนบุคคลที่เป็นบรรพชิต ศาสนธรรมมีปัญหาน้อยกว่าศาสนบุคคล เพราะศาสนธรรมนั้นหากคณะสงฆ์ได้ยึดหลักทำหน้าที่อนุเคราะห์ชาวโลก ตามเจตนารมณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าคราวส่งพระอรหันต์ ๖๐ รูปไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นหลัก ปรับเปลี่ยนรูปแบบการประสานงานกับภาครัฐ ทำงานในเชิงรุก ให้พระเข้าไปมีส่วนร่วมในการสอนนักเรียนนักศึกษา ที่สำคัญคือหลักสูตรที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จะต้องมีส่วนสอนในทุกชั้นเรียน มีการวัดผลเน้นที่ความเปลี่ยนแปลงในทางพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นหลัก

มีการยกย่องคนที่ควรยกย่อง เมื่อเขามีการกระทำที่ควรแก่การยกย่อง

มีการตำหนิคนที่ควรตำหนิ เมื่อเขามีการกระทำที่ควรแก่การตำหนิ

วิธีนี้เป็นการแสดงผลแห่งการทำดีทำชั่วที่เป็นรูปธรรม คนอื่นสามารถสัมผัสได้ จะกลายเป็นแรงผลักดันให้คนที่ทำชั่วได้ตระหนัก สำนึก สำเหนียก ปรับเปลี่ยนตนเอง เพื่อต้องการให้ได้รับการยกย่อง คนที่ทำดีอยู่แล้วจะมีความเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรมมากยิ่งขึ้น มีความพร้อมที่จะดำเนินไปบนเส้นทางแห่งความดี เยวชนจะมองเห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนาอันเป็นองค์รวม

แต่ข้อที่ควรพิจารณาบททวนมากอีกประการหนึ่ง คือในวงการคณะสงฆ์ในปัจจุบันนั้น แม้เราจะเรียกตัวเองว่าเป็น “นิกาย

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

เถรวาท” ยึดถือตามหลักที่พระอรหันต์ในคราวปฐมสังคายนา
ท่านได้สังคายนาไว้ก็จริง

แต่เพราะมากด้วยอหังการ มมังการภายในใจของคน
ความคิดแนวอาจริยวาท คือยึดติดในวาทะอาจารย์ของตนเองสูง
มาก ซึ่งเป็นลักษณะของสัญชาติญาณฝูงแบบสัตว์โลกทั่วๆ ไป มี
ไม่น้อยที่แม้คำสอนของพระพุทธเจ้า คำสั่งขององค์ภคกรปกครองสงฆ์
ไม่ได้รับการยอมรับนับถือ คนเหล่านั้นกลับให้ความสำคัญแก่
ความเห็นของอาจารย์ตนเอง ความคิดพฤติกรรมแนวนี้สะท้อน
ให้เห็นง่าย ๆ เช่นศิษย์ของสำนักต่างๆ เป็นอันมาก ที่ไม่ยอมไหว้
พระภิกษุที่ไม่ใช่ อยู่ในสายของตน โดยเข้าใจว่าตนเองสูงกว่า
อาจารย์ตนเท่านั้นดี ถูกต้อง ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ผลจากกรรม
ปฏิบัตินั้น หากเกิดผลตรงตามหลักของพระพุทธศาสนา จะเป็นไป
ตามสูตรที่พระพุทธเจ้ารับสั่งไว้ความว่า

“กุศลมูลข้อใดข้อหนึ่งที่บุคคลให้บังเกิดขึ้น กุศลธรรม
อย่างอื่นที่ยังไม่บังเกิดจะบังเกิดขึ้น ที่บังเกิดขึ้นแล้วจะ
เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น เหตุนั้นคนควรกระทำบำเพ็ญให้บังเกิด”

ข้อนี้พึงดูตัวอย่างลำดับการเกิดของพระพุทธคุณ ที่เราสวด
ทำวัตรเข้ากันว่า

“พุทฺโธ สุสุทฺโธ กรุณามหณฺณโว”

พระพุทธเจ้าทรงเป็น “ผู้รู้ มีความบริสุทธิ์ มีพระมหา
กรุณาอุจห้วงทะเลหลวง” ซึ่งหมายความว่า เมื่อปัญญาเกิดขึ้น
ใจจะต้องบริสุทธิ์จากความโลภ โกรธ หลงตามสมควร และการ
มองโลกจะลดอหังการ มมังการลงไป แต่จะมีความเมตตากรุณา

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

แม่ไปต่อคน สัตว์ทั้งหลาย ในรูปของคำว่า สพฺเพ สตฺตา อย่างที่
สวดกัน แน่نون เรื่องนี้คนอื่นแก้ไขให้จะได้ยาก นอกจากท่าน
ผู้เป็นอาจารย์จะต้องตระหนักด้วยตนเอง และไม่ทำตัวให้อยู่เหนือ
พระรัตนตรัย

งานอนุเคราะห์โลก จึงควรยึดหลักที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง
ไว้ในฐานะที่เป็นหน้าที่ซึ่งพระภิกษุสามเณรจะต้องทำต่อฆราวาส
ในทิศ ๖ ที่ทรงจำแนกเป็นภารกิจหลัก ๖ ประการ คือ

“ห้ามปรามจากความชั่ว ให้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี
สงเคราะห์ชาวบ้านด้วยน้ำใจอันงาม ให้เขาได้ฟังสิ่งที่เขายังไม่
เคยฟัง อธิบายสิ่งที่เขาเคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง บอกทาง
สวรรค์ให้”

เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นคุณูปการต่อชาวบ้าน เป็นอุปการะต่อ
พุทธศาสนิก เป็นพุทธบูชา และการสืบสานพระพุทธศาสนา ตาม
ภารกิจของศาสนทายาทคุณภาพทั้งหลาย

ปัญหาภายในสถาบันสงฆ์จะทำอย่างไร?

ในความเป็นจริงแล้ว สถาบันสงฆ์เป็นองค์กรของคณะบุคคล
ที่มีภารกิจหลัก ๔ ประการ ตามหน้าที่ของพระสงฆ์ และพระพุทธ
ปณิธาน คือ

การศึกษาพระสัทธรรม

การปฏิบัติตนไปตามหลักพระสัทธรรม

**การเผยแผ่ชี้แจงแสดงพระสัทธรรมแก่คนอื่นโดย
พิสดารตามควรแก่กรณี**

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

ยามที่มีศาสนภัยเกิดขึ้นจากภายในองค์กรก็ตาม จากข้างนอกก็ตาม จะต้องมีความตระหนักในภารกิจที่จะต้องปกป้องรักษาพระสัทธรรม พระพุทธศาสนาให้ดำรงคงอยู่

ที่สำคัญคือต้องให้ความสำคัญแก่การศึกษา ซึ่งหมายรวมถึงการปฏิบัติเป็นหลักด้วย แม้การจัดเป็นองค์กรตามโครงสร้างของพระราชบัญญัติ ในภาคของการบริหารจริงๆ จะต้องเน้นที่การศึกษาอันเป็น แก่นแกนของพระพุทธศาสนา

ในฐานะที่พระภิกษุเป็นผู้นำทางจิตใจของพุทธบริษัทฝ่ายครองเรือน และเพื่อนสหธรรมิก ด้านการศึกษาจึงต้องมีความรอบรู้ในสวนคติโลกและศีลธรรม แต่ใช้ความรู้ทางคติโลกมาเป็นเครื่องมือในการรับใช้การเผยแผ่ธรรม แม้บางครั้งท่านเหล่านั้นจะลาสิกขาออกไปครองเรือน ท่านก็คงเป็นศาสนบุคคลที่ไปอยู่ในภาคสนามใหญ่ของประเทศ มีโอกาสในการเผยแผ่ธรรมได้มากขึ้น ซึ่งมีแต่ประโยชน์โดยส่วนเดียว

อย่าลืมว่า การเน้นที่การศึกษา การเผยแผ่นั้น ผู้ทำหน้าที่จะแสดงออกซึ่งปัญญา ความสุจริตใจ ความเมตตากรุณาได้มาก และหลากหลาย การศึกษา การเผยแผ่จึงเป็นธรรมปฏิบัติ

ในขณะเดียวกัน การปกครองที่เป็นธรรมปฏิบัติ แต่ต้องเป็นการบริหารในเนื้อหาของบริการ หากเป็นการบริหารที่เน้นไปทางใช้อำนาจ โอกาสที่จะให้ตักมา มานะ ทิฏฐิ เจริญภายในจิตของผู้บริหาร และผู้ถูกบริหารจะมีได้ง่าย

โลกจึงพบการให้การศึกษา การเผยแผ่ที่เป็นธรรม ยุติด้วยธรรมได้ง่ายแต่กลับหาการบริหาร การปกครองที่เป็นธรรมได้ยาก

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

เพราะเมื่อค้นหา มานะ ทิฏฐิเจริญขึ้น ความเป็นเราเป็นเขาจะมากขึ้น ความคิดแนวแบ่งแยกก็จะติดตามมาเป็นพวกเราพวกเขา กลายเป็นการเล่นพรรคเล่นพวก ความคิดถูกผลักดันเข้าไปสู่กระแสโลก โดยการกำหนดค่าของคนว่า

“ค่าของคนอยู่ที่คนของใคร ค่าของคนอยู่ที่คุณมีเท่าไร ?”

ปัญหาที่เกี่ยวกับ สมณศักดิ์ สตรี สตางค์ก็จะติดตามมา หายนะจึงรออยู่ข้างหน้าอย่างน่ากังวล การใช้ปัญญาในการบริหาร ตน บริหาคน บริหารงาน ตามครรลองแห่งธรรมเท่านั้น ที่จะช่วยให้รอดได้ แต่จะมีสักกี่คนที่สามารถทวนกระแสกิเลส อารมณ์สังคมได้ดีพอ

๒. ปัญหาที่เกี่ยวกับศาสนาอื่น ควรจะทำอย่างไร ?

ศาสนาเป็นผลมาจากการศึกษาค้นคว้าของศาสดา เมื่อท่านแสดงความรู้ของท่านออกไป มีคนยอมรับนับถือศรัทธา ยึดถือเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ทุกศาสนาเชื่อว่าคำสอนในศาสนาของตนถูกต้อง อำนวยความสุขให้แก่ศาสนิกในศาสนานั้นๆ และศาสนิกก็มีความเคารพศรัทธาว่าเป็นเช่นนั้น กล่าวโดยเจตนารมณ์ทุกศาสนามีเจตนาที่จะช่วยเหลือมนุษยชาติ ให้เข้าถึงความสุขตามความเข้าใจของท่าน หากศาสนิกในศาสนานั้นๆ มีการศึกษา มีการปฏิบัติ จนได้สัมผัสผลตามหลักคำสอนของแต่ละศาสนา ประเทศชาติ ตลอดจนโลกก็จะมีคนดีเกิดขึ้นตามสมควรแก่เหตุ ความสงบสุขก็จะเกิดขึ้นมากน้อยตามสมควร และบทบาททางศาสนาก็ได้ พิสูจน์ตัวเองมาแล้วบนใบหน้าประวัติศาสตร์

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

ในด้านเจตนารมณ์หลักของศาสนา และศาสนธรรม ไม่ค่อยมีปัญหาในภาคปฏิบัติ อาจจะมีปัญหาบ้างในกรณีที่มีการตีความศาสนา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในทางการเมือง การแสวงหาผลประโยชน์ของคนพาลบางพวก ซึ่งในความเป็นจริงก็มีคนในลักษณะนี้ปนแทรกอยู่ในทุกศาสนา แต่องค์หลักของความเป็นศาสนา น่าจะคงเนื้อหาความเป็นผู้นำด้านจิตใจของศาสนิก นำศาสนิกดำเนินไปบนเส้นทางแห่งศาสนธรรมที่บริสุทธิ์ การประนีประนอมทางศาสนา ตลอดถึงการสร้างสรรค์สัมพันธภาพระหว่างศาสนิกของแต่ละศาสนาสามารถทำได้

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตลอดเส้นทางการเผยแผ่และการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา เนื่องจากพระพุทธศาสนามองโลกในรูปของความเป็นมิตร ถือว่าทุกชีวิตเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน หลักการสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงดำรงอยู่ภายใต้เจตนารมณ์

“เพื่อประโยชน์ เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่มวลมนุษยชาติ ตลอดถึงสัตว์ทั้งหลาย”

วิธีการสำคัญในการเผยแผ่ คือ **ไม่กล่าวร้าย ไม่ทำลาย** ในโครงสร้างของอริยสัจ ๔ นั้นจะพบว่า สิ่งที่ต้องทำลายคือ **“สรรพกิเลส”** อันเป็นเหตุความทุกข์เท่านั้น แต่คนที่ถูกครอบงำด้วยกิเลส พระพุทธศาสนาสอนให้เมตตา สงสารเขา และช่วยเหลือเขาให้หลุดรอดจากอำนาจของกิเลส

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

สรุปว่า

“พระพุทธศาสนาสอนให้รังเกียจ ชิงชัง ทำลายความชั่ว แต่สอนให้เมตตาสงสารต่อกันชั่ว

พระพุทธศาสนายอมรับความแตกต่าง แต่ไม่ยินดียินร้าย ความแตกแยก

ยกย่องสรรเสริญความสามัคคีและคนที่สามัคคีกัน

ในขณะที่สงสารคนที่ขาดสามัคคี พร้อมทั้งจะส่งเสริม ประสาน สนับสนุนให้เกิดสามัคคี”

ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงไม่เคยหาเหตุทะเลาะ กับใคร มีแต่คนอื่นหาเรื่องทะเลาะกับพระพุทธศาสนา

แต่ในขณะเดียวกัน โลกเรามีเหตุการณ์ที่แปลกแต่จริง คือ

คนแต่ละคน องค์กรแต่ละองค์กร ตลอดรวมถึง ประเทศแต่ละประเทศ และหลายๆ ประเทศ มีการทำความ เข้าใจกัน หาแนวทางเพื่อรู้จักกัน แพยายามประสานประโยชน์ กัน จนจัดตั้งขึ้นเป็นองค์การสหประชาชาติ แต่แปลกที่ ศาสนาแต่ละศาสนากลับโดดเดี่ยวตนเอง มีไม่น้อยที่ขัดแย้ง กันเองภายในศาสนาเดียวกัน องค์กรเดียวกัน และขัดแย้งกัน กับศาสนาอื่น จนถึงกับมีการสงครามในนามศาสนา และยังมีคนบางพวกเรียกร้องให้มีการกระทำเช่นนั้นอยู่ เพื่อให้เกิด สงครามในลักษณะนั้นขึ้นอีก

ประเทศไทยมีศาสนาที่ประชาชนนับถือ และ รัฐบาลยอมรับถึง ๕ ศาสนา ซึ่งน่าจะมีการทำ ความรู้จักคุ้นเคยกัน สร้างความเป็นมิตรกัน เพื่อให้มี

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

การอยู่ร่วมกันด้วยความเป็นมิตร แต่นั่นเป็นภารกิจของ
รัฐบาลที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา
๗๓ ที่ถึงคราวจะต้องใช้ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

เข้าใจว่าศาสนิกในทุกศาสนาจำนวนมาก

มีความพร้อมที่จะอยู่ร่วมกันกับศาสนิก

ในศาสนาอื่นด้วยความเป็นมิตร

มีความรู้รักสามัคคี

ตามพระบรมราโชวาท.

เมื่อชีวิตมีปัญหา ธรรมะให้อะไร ?

คำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งมวล
จึงสรุปรวมลงในอริยสัจ ๔ ประการ
และในความเป็นอริยสัจนั้นแท้ละ
คือ ปัญหา สาเหตุ การไม่มีปัญหา
และ หลักการในการเข้าถึงทางออกนั้น